

Rivierkreeften, een ware invasie in Vlaamse wateren

In Vlaanderen vinden we inmiddels maar liefst zeven invasieve uitheemse rivierkreeftsoorten. Deze rivierkreeften brengen een pak problemen met zich mee. Het is dus belangrijk om goed te weten wie zich waar schuilhoudt om op die manier gerichte maatregelen te kunnen nemen. Die speurtocht, die deden we met jouw hulp!

Orspronkelijk kwam in België slechts één rivierkreeftsoort voor: de Europese rivierkreeft (*Astacus astacus*). Door intensieve vangst en slechte waterkwaliteit is deze inheemse rivierkreeft helaas sterk achteruitgegaan. Nu komt ze enkel nog voor ten zuiden van Samber en Maas.

van één naar zeven soorten

In een poging het aantal rivierkreeften opnieuw de hoogte in te krijgen en zo stocks

inheemse Europese rivierkreeft nog verder verdrongen werd.

Sindsdien zijn via de aquarium- en vijverhandel nog meer uitheemse rivierkreeftsoorten in de natuur geïntroduceerd. Deze kreeften kunnen zich over land verplaatsen en daarvoor snel nieuwe gebieden koloniseren. Eenmaal gevestigd, richten ze grote ecologische schade aan. Zo oefenen ze een ongekende druk

uit op aquatische gemeenschappen, waarbij waterinsecten, slakken, amfibieën, vissen en hun eieren op het menu staan, alsook planten, algen en ander organisch materiaal. Door hun graafgedrag maken ze overigens het water troebel, ze dragen bij aan eutrofiëring (de toevoer van te veel nutriënten aan het water) en verhogen zo het risico op toxische algenbloei, waardoor alweer de waterkwaliteit achteruitgaat.

Kortom, de komst van de nieuwe rivierkreeften zorgt voor een dramatische afname bij een hele reeks (beschermde) soortgroepen zoals vogels, vissen en amfibieën.

project kunnen burgerwetenschappers mee helpen zoeken naar invasieve rivierkreeften.

Foto: Rollin Verlinde - Vildaphoto.

Europese rivierkreeft (*Astacus astacus*).

voor consumptie te kunnen behouden, werden halfweg de vorige eeuw de Turkse rivierkreeft (*Pontastacus leptodactylus*) en de Californische rivierkreeft (*Pacifastacus leniusculus*) geïntroduceerd. Deze twee uitheemse soorten zijn minder kieskeurig wat betreft waterkwaliteit en planten zich sneller voort. Maar met de komst van deze nieuwe kreeften kwam ook de kreeftenpest. De ziekte wordt veroorzaakt door een waterschimmel genaamd *Aphanomyces astaci*.

Terwijl sommige kreeftensoorten, met name die uit Noord-Amerika, in de loop der jaren een grotere resistentie tegen deze ziekte hebben ontwikkeld, is de schimmel juist dodelijk voor niet-Amerikaanse soorten, zoals de Europese rivierkreeft. Het is dan ook mede door deze ziekte dat de reeds kwetsbare

Foto: INBO.

De geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft (*Faxonius virilis*) werd voor het eerst waargenomen in België.

Voor het nieuwe veldseizoen worden nog extra vrijwilligers gezocht, specifiek voor de provincies West-Vlaanderen, Limburg en Vlaams-Brabant. Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden op de projectwebsite. Zij krijgen de kreeftenvallen dan thuis toegestuurd, netjes voorzien van lokaas, instructies en determinatiekaarten om de dieren op naam te brengen. Op één of meerdere locaties, afhankelijk van de beschikbaarheid van de vrijwilliger, worden de vallen vier dagen op rij gecontroleerd en op een speciale webpagina kunnen de vangsten dan worden gemeld.

Burgerwetenschappers zochten afgelopen zomer mee naar rivierkreeften. Kreeftenvallen werden deskundig geplaatst in verschillende waterlichamen verspreid over Vlaanderen en elke dag, gedurende een periode van vier dagen, gecontroleerd.

Foto: Luc Ghyselbrecht.

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) brengt nu in sneltempo de verspreiding van deze soorten in kaart met behulp van burgerwetenschap. Via het Craywatch-

De meest wijdverbreide invasieve rivierkreeften in Vlaanderen zijn momenteel de gevlekte Amerikaanse rivierkreeft (*Faxonius limosus*), de rode Amerikaanse rivierkreeft (*Procambarus clarkii*) en de gestreepte Amerikaanse rivierkreeft (*Procambarus acutus*). Deze soorten komen inmiddels in alle provincies voor. Vooral de laatste twee soorten zijn aan een sterke opmars bezig. In 2024 werd in het kader van Craywatch zelfs nog een nieuwe soort rivierkreeft voor België gevonden, de geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft (*Faxonius virilis*), die intussen al in twee vijvers in West-Vlaanderen werd

waargenomen. De meest beruchte invasieve rivierkreeft is de marmerkreeft (*Procambarus virginalis*). De marmerkreeft is extra bijzonder, want ze plant zich uitsluitend voort via parthenogenese. Dat betekent dat het vrouwtje zich voortplant zonder bevruchting van een mannetje. Mannelijke marmerkreeften bestaan zelfs helemaal niet. De nakomelingen zijn daardoor eigenlijk klonen van de moeder. Hoe kan dat nu? Wel, de soort is vermoedelijk ontstaan door een toevallige genetische mutatie bij een aquariumkreeft in gevangenschap in Duitsland in de jaren '90. Door deze manier van voortplanten is de marmerkreeft misschien wel de moeilijkste soort van allemaal om in toom te houden. Eén enkel ontsnapt of gedumt exemplaar resulteert dus meteen in een nieuwe populatie!

Verder kan je ook nog de Turkse en Californische rivierkreeft tegenkomen. Om de verschillende soorten van elkaar te onderscheiden, kijk je best naar de kleur, grootte en het patroon op het pantser. Zo hebben de rode Amerikaanse en de gestreepte Amerikaanse rivierkreeft bijvoorbeeld een opvallend roodachtige kleur, waarbij de eerste rode knobbels heeft op de scharen en de andere witte en zwarte knobbels en een zwarte lengteband over het achterlijf. De gevlekte Amerikaanse rivierkreeft valt dan weer op door het groepje stekels op de wangen, alsook de wijnrode vlekken op het grijze achterlijf. De marmerkreeft is te

herkennen aan het marmerpatroon van lichtere en donkerdere kleuren op het kopborststuk en de scharen, wat haar een uniek uiterlijk geeft. De Turkse rivierkreeft is egaal zandkleurig

De marmerkreeft (*Procambarus virginalis*), de meest beruchte van allemaal. Deze soort kan zich voortplanten zonder de tussenkomst van een mannetje.

Foto: INBO.

tot lichtblauw, terwijl de Californische rivierkreeft bruin is met een lichtblauwe of witte vlek op de scharen. Voor een gedetailleerde determinatiekaart, kan je ook op de projectwebsite kijken.

Deze QR-code brengt je naar een determinatiekaart die hulp biedt bij het herkennen van de verschillende soorten.

<https://craywatch.inbo.be/determinatie>

Je ziet of vangt een rivierkreeft, wat nu?

De voorlopige resultaten van dit burgerwetenschappenproject leverden al heel wat inzichten op! Zo werden historische waar-

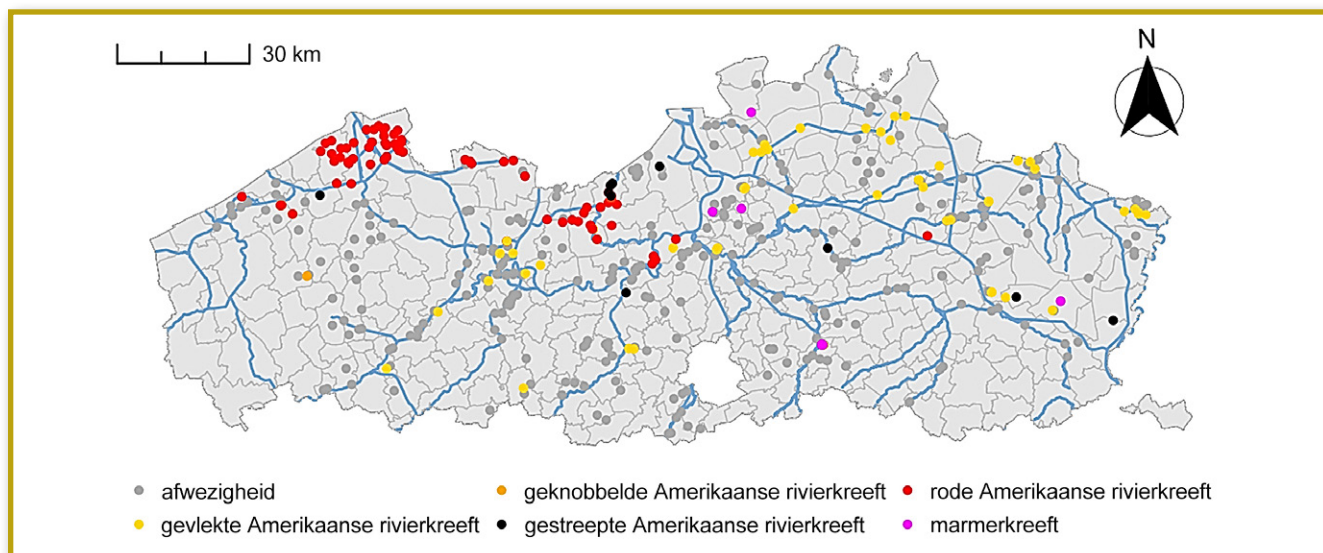
nemingen aangevuld met heel wat nieuwe verspreidingsgegevens. Naast de vondst van de geknobbelde Amerikaanse rivierkreeft kon Craywatch ook aantonen dat andere soorten hun verspreidingsgebied uitbreiden of juist opduiken op onverwachte, geïsoleerde locaties. Er werden vijf nieuwe locaties met populaties van de marmerkreeft ontdekt en zowel de gestreepte als de rode Amerikaanse rivierkreeften worden op steeds meer plekken waargenomen. Op onderstaand kaartje is te zien waar de verschillende soorten werden waargenomen, alsook de locaties waar er tijdens het Craywatch-project geen rivierkreeften werden teruggevonden.

Als je zelf boven of onder water een rivierkreeft ziet, kan je dit ook vandaag nog melden! Geef je waarneming door via Waarnemingen.be of stuur een e-mail naar craywatch@inbo.be. Zorg voor een duidelijke foto en noteer nauwkeurig de locatie.

Op het menu?

Invasieve rivierkreeften mogen dan misschien wel worden gevangen en gedood, maar enkel mits de juiste regels worden gevolgd. Voor bepaalde vangmethoden, zoals fuisen, is een vergunning vereist.

Bovendien wordt consumptie niet aangeraaden, hoewel sommige soorten eetbaar zijn. Dit kan onbedoeld aanzetten tot verdere verspreiding van deze invasieve soorten,

Verspreiding van rivierkreeftsoorten in Vlaanderen. Deze kaart, mede mogelijk gemaakt door het Craywatchproject, toont de locaties die onderzocht werden door de burgerwetenschappers en de locaties waar uitheemse rivierkreeften gevonden werden.

wat de situatie juist verergert. Het transport van invasieve rivierkreeften is ook wettelijk niet toegelaten. Daarbij weten we intussen dat zware metalen en andere giftige stoffen zich kunnen ophopen in de rivierkreeften. Hierdoor is de consumptie van rivierkreeften uit de meeste Vlaamse wateren dus juist af te raden.

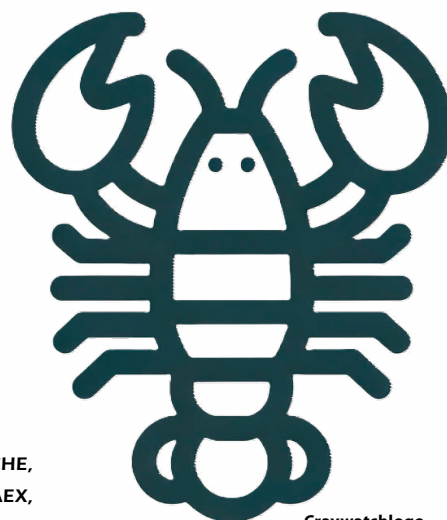
Wat brengt de toekomst?

Het Craywatchproject is nog maar het begin. De data wordt momenteel verder geanalyseerd om gerichte beheersmaatregelen te ontwikkelen. In de toekomst worden waarschijnlijk extra campagnes gelanceerd om de populaties van invasieve rivierkreeften in te perken en kwetsbare ecosystemen te herstellen. Daarnaast wordt genetische screening onderzocht als een innovatieve methode om de invasieve rivierkreeften beter in kaart te brengen. Door DNA-sporen in

waterstalen te analyseren (eDNA), kunnen soorten sneller en nauwkeuriger worden opgespoord, zelfs zonder ze fysiek te vangen. Dit kan helpen bij vroegtijdige detectie en effectieve bestrijdingsstrategieën. Er wordt ook gekeken naar de opzet van een toekomstig meetnet, waarbij regelmatige monitoring van rivierkreeftenpopulaties en hun impact op het ecosysteem centraal staat. Dit zou dan bijdragen aan een duurzamer beheer en beter onderbouwde beleidsmaatregelen. ■

CHARLOTTE VAN DRIESSCHE,
KEVIN SCHEERS, BIEKE MAEX,
MARGOT VERMEYLEN,
FRÉDÉRIQUE STEEN

INSTITUUT
NATUUR- EN
BOSONDERZOEK

Craywatchlogo.

Meer weten?

- Neem eens een kijkje op de website van het Craywatchproject! (<https://craywatch.inbo.be>).
- Invasieve rivierkreeften in Vlaanderen. Stand van zaken en aanbevelingen bij vaststelling van nieuwe soorten en populaties. Een rapport door Steen, F., Scheers, K., & De Knijf, G. (2023). www.vlaanderen.be/publicaties/invasieve-rivierkreeften-in-vlaanderen-stand-van-zaken-en-aanbevelingen-bij-vaststelling-van-nieuwe-soorten-en-populaties.

Advertentie

Merapi Tour & Travel

Dé Indonesië duik- en reisspecialist, van Pulau Weh tot Triton Bay

Merapi Tour & Travel organiseert **individuele rondreizen én duikreizen** over de gehele archipel. Van de makkelijk bereikbare bestemmingen als Bali, Komodo en Bunaken, tot de pareltjes als Wakatobi, Raja Ampat, de Molukken en Alor.

Check al onze DuikVaker-aanbiedingen op www.merapi.nl
Verschillende reizen naar de hamerhaaien in de Zuid-Molukken!

Kijk op onze Duiken pagina op www.merapi.nl voor het volledige aanbod.
Staat jouw droombestemming er niet bij, dan gaan we daar direct naar op zoek!

Op duikreis met jouw vereniging? Vraag ons naar de mogelijkheden!

Merapi Tour & Travel Prinses Irenestraat 58, 6611 BK Overasselt
www.merapi.nl, Tel.: +31-888 111 999, info@merapi.nl

